

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет романської філології і перекладу
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Допущено до захисту

“___” _____ року

Завідувач кафедри

_____ Наталія ФІЛОНЕНКО

КУРСОВА РОБОТА

з філології на тему:

“Явище полісемії і моносемії слова: причини і способи утворення багатозначності.”

Студентки групи МЛіт 09-20

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.052 Романські мови і літератури

(переклад включно), перша – італійська

Освітня програма Італійська мова і література,

друга іноземна мова, переклад

Горбатих Катерини Романівни

Науковий керівник:

Доц. Куранда Віталіна Валентинівна

Чотирибальна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩ ПОЛІСЕМІЇ ТА МОНОСЕМІЇ	
1.1 Поняття полісемії та моносемії в системі італійської мови.....	6
1.2 Тенденції розвитку теорії полісемії та моносемії.....	8
1.3 Причини та способи виникнення багатозначності.....	11
Висновки до розділу I.....	14
РОЗДІЛ II ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ТА МОНОСЕМІЇ	
2.1 Протиставлення полісемії, моносемії та омоносемії.....	16
2.2 Класифікації полісемії.....	18
2.2.1 Класифікація Андреаса Бланка.....	18
2.2.2 Регулярна та нерегулярна полісемія.....	21
2.3 Полісемія в емоційній та термінологічній лексиці.....	23
Висновки до розділу II.....	27
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

АНОТАЦІЯ

Курсову роботу присвячено вивченню багатозначної лексики італійської мови. Розглянуто, схарактеризовано та уточнено основні поняття полісемії, омонімії та моносемії слова.

Представлено загальну характеристику історії розвитку терміну “полісемія” та основних його дослідників від IV ст. до н.е. до сьогодення. Подано в хронологічному порядку опис досліджень в цій галузі Аристотеля, Бреалья, Вітгенштейн, Д. Нунберга, Д. Лакоффа, К. Бругман, В. Крофта та А. Круза.

Досліджено основні причини виникнення багатозначності. Виділено внутрішньо-лінгвістичні способи утворення багатозначності за Н.А. Ляшук, серед яких: зміна прийомів та способів досліджень; термінологізація; постійний розвиток терміну, що призводить до постійного прирощення нового знання в дискурсі; брак знань в певній галузі.

Представлено внутрішні та зовнішні аспекти вивчення багатозначних слів. Досліджено розрізнення омонімії та полісемії; описано поділ полісемічного слова на такі складники як: послідовність звуків, значення та смисл; виокремлено поняття *langue* і *parole* в мовному акті.

У роботі продемонстровано різні підходи до класифікація полісемії, серед яких: класифікація Андреаса Бланка відповідно до 7 типів лексико-семантичних змін; поділ на регулярну та нерегулярну полісемію, який підтримували такі вчені як Ю. Апресян, Д. Пустеховський та С. Пінкер.

У роботі визначено, що незважаючи на різні трактування полісемії, вона є одним з основних джерел збагачення лексики.

Ключові слова: полісемія, моносемія, лексика, омонімія, багатозначність.

ВСТУП

Полісемія займає одне з основних місць в словниковому запасі мови і відіграє важливу роль у лексичних змінах. На сьогоднішній день багато семантиків надають велике значення вивченню цього питання. На основі поверхневого ознайомлення, питання видається простим: широко відомо, що слово може мати одне або більше значень. Однак ця простота оманлива. Лексикографи знають, як важко визначити кількість значень слова, дати їм визначення, сказати, де закінчується одне і починається інше. Насправді, щоб відповісти на ці питання, потрібно попередньо домовитися про те, що розуміти під “значенням”, а що під “сміслом”. Активним розрізненням цих питань займалися такі визначні вчені як Арістотель, Ф. Сосюра та частково М. Девіт [12].

На сьогоднішній день, полісемія вже вважається не аномалією, а невід'ємною рисою всіх природних мов. Крім того, вивчення полісемії набуло нового значення в галузі когнітивної семантики. На сьогоднішній день вивченням полісемії займаються такі вчені як Р. Картсон [5], А. Молдован [20], Д. Квілті-Данн [27], Ф. Заменго [35], С. Чжун [36].

Актуальність теми — вивчення й дослідження лексики, причин і способів її змінення ніколи не перестане бути актуальною, адже цей пласт мови оновлюється дуже швидко. Словниковий запас мови — найбільш схильна до змін її частина, адже лексика не є константою, кожного дня слова переходять від моносемії до полісемії, утворюючи нові й розширюючи вже наявні значення. Явища полісемії та моносемії є причиною мовної неоднозначності, яка стає на заваді буквальному розумінню тексту. Зазвичай, особливі труднощі це викликає в іноземців та наймолодших носіїв мови.

Мета — дослідити явище полісемії і моносемії слова: причини і способи утворення багатозначності.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:
— дослідити історію виникнення і розвитку терміну “полісемія”;

- охарактеризувати поняття полісемії та моносемії;
- розмежувати терміни полісемія та омоносемія;
- виділити складові слова;
- надати характеристику багатозначним словам;
- охарактеризувати причини та способи виникнення багатозначності;
- класифікувати багатозначні слова;
- дослідити багатозначні слова в емоційній та термінологічній лексиці.

Об’єкт дослідження — однозначні та багатозначні слова.

Предмет — лексичне значення слова.

Методи дослідження — метод спостереження, дедуктивний, структуро-семантичний методи, компонентний аналіз.

Апробація здійснювалася на одній Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції “Полілог мов і культур в освітньо-науковому просторі” (Київ, 2023р).

Структура роботи — робота складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел та додатків. В роботі використані 43 джерела, повний обсяг складає 33 сторінки, основний текст займає 29 сторінок.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, визначено завдання, об’єкт, предмет, методи дослідження, схарактеризовано структуру роботи.

У **першому** розділі “Теоретичні засади вивчення явищ полісемії та моносемії” досліджується поняття полісемії, моносемії та омонімії; описується історія виникнення терміну “полісемія” та його дослідження; Значна увага зосереджується на виокремленні причин та способів виникнення багатозначності.

У **другому** розділі “Практичний аспект вивчення полісемії та моносемії” подається розрізнення термінів омоносемія та полісемія; описуються різні способи класифікації полісемії; подається характеристика основних особливостей багатозначних слів в емоційній та термінологічній лексиці.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЯВИЩ ПОЛІСЕМІЇ ТА МОНОСЕМІЇ

1.1 Поняття полісемії та моносемії в системі італійської мови

Моносемія — слово, вираз або мовний знак, який має єдине значення. Таких слів в лексиці є відносно небагато, наприклад: *mai*, *sigillo*, *agricultura*. Полісемія у лінгвістиці — співіснування в одному знаку (слові або, також, синтагмі, фразеологізмі) різних значень: може виникати як наслідок семантичного розширення слова, або як ефект стирання різноманітності етимона між двома семантично різними, але фонологічно тотожними словами. Слово може вживатися для опису різних, але пов'язаних між собою понять, та може бути конкретизованим в різних контекстах. Наприклад: *piano*, *tempo*, *rete*, *etc.*

Вивчаючи моносемію ми маємо справу з денотатами, тобто з однозначними назвами предметів і явищ, що існують в зовнішній дійсності. денотативними значеннями слова можуть бути: *pianoforte* — *uno strumento a tastiera* (фортепіано — клавішний інструмент); *lampada* — *un dispositivo per illuminare una stanza* (світильник — пристрій для освітлення приміщення); *casa* — *un edificio in cui si vive* (дім — будівля, в якій живуть), тощо. Коли ж мова йде про полісемію, то дослідженню підлягає конотація. Цим терміном позначаються додаткові смисли і відтінки. Звичне уявлення про природу співвідношення *поняття — слово — предмет* відходить на другий план. Розглядаються абстрактні значення, похідні від основного варіанта. Прикладами будуть: *pane* — *buono* (хліб — смачний); *gattino* — *carino* (кошеня — миле); *volpe* — *furbo* (лис — хитрий). Наведені вище визначення є ядром полісемії: слово має кілька значень — денотативне (відтворюване) і похідні від нього (контекстуальні). Ці значення утворюють певну семантичну структуру і водночас можуть бути пов'язані між собою. Це веде за собою проблему розрізнення та виокремлення понять, адже кожен суб'єкт мови може інтерпретувати слово по-різному, спираючись на свій особистий досвід.

Вчення про розрізнення денотативного та конотативного значення слова перегукуються з тезами Фердинанда де Сосюра. Вчений ввів поняття *langue* і *parole*: *langue* — це те, що знають мовці, тобто це набір знаків і правил, які конструюють мовний код і знання яких дозволяє нам відтворювати повідомлення мовою (тут розглядаються об'єктивні властивості мови); тоді як *parole* — це те, що мовці роблять, тобто це індивідуальний і конкретний мовний акт, це реалізація повідомлення мовою мовцем у певному контексті і в певний момент (тобто суб'єктивні властивості особи). Лінгвісти називають значенням той зміст, який має мовний знак у мові, а сміслом — той зміст, який цей знак передає в конкретному мовленнєвому акті, тобто реалізацію значення в конкретній комунікативній ситуації, в конкретному контексті [7]. Тобто, кожне використане слово є результатом вибору мовця використати саме це значення з усіх можливих. Кожне почуте слухачем слово є його вибором найліпшої інтерпретації значення слова виходячи з контексту розмови. Якщо контекст не надає достатньо інформації для вибору одного зі значень слова, може виникнути двозначна фраза.

Існує тісний зв'язок між частотністю та багатозначністю слів. З 7000 найчастотніших лексем, які складають базовий словник італійської мови (*vocabolario di base, VDB*) відсоток багатозначних слів набагато вищий (89%), ніж у загальній лексиці (19%) [8, с. 50]. Лексика — це діамант, найміцніший матеріал, вона може змінюватись та набувати нових форм. Явище універсальної для багатьох мов полісемії працює як лінгвістичний механізм у всіх європейських мовах однаково, тобто певні слова мають непевні значення. Кількість значень доволі часто перевищує кількість слів, зазвичай це співвідношення складає 3 до 1. За умови повної моносемії кількість статей в словнику італійської мови зросла б з 143 000 до 377 000 [31, с. 266]. Головні тези можна згрупувати наступним чином:

1. Іменники та дієслова мають найбільше значень. З цією думкою частково погоджується А. Віченте [33];
2. Багатозначні слова здебільшого є змінюваними;

3. Слова з рідної мови мають більше значень, ніж запозичення;
4. Найбільше значень мають лексеми на позначення людини та її побуту;
5. Найбільше значень мають прості, нескладні слова, тоді як складні слова мають значно менше значень;
6. Слова з найбільшою кількістю значень здебільшого короткі (основу утворюють не більше п'яти фонем) [14].

Отже, полісемія та моносемія протилежні за своєю природою явища, які є одними з фундаментальних чинників збагачення словникового запасу. Полісемія може розглядатися по-різному: як “негативне” явище, тобто як джерело лексичної багатозначності, чи як продукт семантичної невизначеності, зумовлений зміною історичного контексту. Незалежно від цього, одне залишається певним, полісемія — один із найсуттєвіших аспектів семантики вербальних мов.

1.2 Тенденції розвитку теорії полісемії та моносемії

Явище полісемії є типовим для природних мов, воно впливає як на зміст, так і на функціонал слова. Для носіїв мови визначити значення слова не викликає труднощів, але для теоретичного та емпіричного вивчення є проблемним. Здавна лінгвісти, філософи та психологи задавалися такими питаннями: як значення слова зберігаються в ментальній лексиці? Як поводитися з багатозначними словами в композиційній теорії значення? Як ці значення виникають?

Перші згадки про багатозначність та однозначність є ще в Аристотеля. Звісно, їх він називає не полісемією та моносемією. Розмежовує він *synonymy* (або однозначність) та *homonymy* (або багатозначність). Згідно з його працями дві речі, a і b , є “синонімами”, якщо вони обидві називаються одним і тим же ім'ям F і мають ідентичні визначення, тоді як a і b є “омонімами”, якщо вони називаються одним і тим же ім'ям F , але визначення F для a лише частково перекриває визначення F для b [30]. Як ми бачимо, це зовсім не збігається з сучасними вченнями, в яких синоніми розглядаються як різні за написанням,

але схожі за значенням слова. Поняття *homonymy* (омонімії) за визначенням Аристотеля сьогодні мало б називатися полісемією.

Ще нещодавно майже всі лінгвістичні теорії ґрунтувалися на теорії значення, прийнятій ще Аристотелем. Згідно з нею, слово матиме стільки значень (або смислів), скільки існує необхідних і достатніх умов для його застосування. Дослідженням його праць займалася Лауретта Семінара [29], а от великий вплив на занепад теорії Аристотеля мав Людвіг Вітгенштайн.

Його думки не збігались не тільки з Аристотелем, але й з іншим відомим вченим — Д. Нунбергом. Д. Нунберг стверджує, що значення є невизначеним, оскільки, маючи два пов'язані між собою вживання слова, неможливо вибрати одне з них як значення слова. Очевидним рішенням є сказати, що (багатозначне) слово має два значення, але такий крок не зможе вловити різницю між полісемією та омонімією. Л.К. Вітгенштайн вважав, що таке розрізнення є обґрунтованим, але мав власне рішення проблеми: “Ми говоримо про розуміння речення в тому сенсі, що його можна замінити іншим реченням, яке говорить те саме; але також і в тому сенсі, що його не можна замінити жодним іншим. (В одному випадку думка в реченні є чимось спільним для різних речень, в іншому — щось виражається тільки цими словами в цих позиціях. (Розуміння вірша)” [34, с. 143-144].

Згідно з Джеффри Нунбергом, слово вважається багатозначним лише тоді, коли носії мови вважають його одним словом, яке має декілька вживань. Тобто, щось середнє між моносемічними словами та омонімами. Наприклад, книга використовується для позначення або фізичного об'єкта, або його змісту. Д. Нунберг зазначає, що майже всі слова мають метафоричне значення або непритаманне їм вживання. Ці види не створюють полісемії: багатозначні слова повинні мати кілька пов'язаних “нормальних” вживань. Ця теорія схожа на сучасне розрізнення омонімії та полісемії. Проте як йому вдалося дійти до цього висновку? Д. Нунберг стверджує, що існує особливий зв'язок, пряма паралель між значенням та остенсією, тобто вказівкою. Отже, розуміння того,

на що вказує мовець, і розуміння того, що мовець має на увазі, використовуючи слово, досягається однаково.

Змоделюємо ситуацію, людина вказує на примірник газети і каже: “Хартс купив це минулого місяця.” Що мається на увазі: газета чи газетна компанія? Так само, мовець може сказати: “Хартс купив газету минулого місяця.” Для Д. Нунберга слово газета є багатозначним і має два пов'язані між собою вживання. Він пропонує і досить детально розробляє теорію референтних функцій, які дозволяють слухачеві з'ясувати, що мовець має на увазі, коли вказує на об'єкт. Щоб дійти висновку використовується система висновків та контекст розмови. Мовець може вказати на примірник газети і сказати: “Хартс купив його минулого місяця за мільйон доларів.” З великою ймовірністю слухач зрозуміє, що мова йде саме про компанію, адже газетні примірники не коштують настільки дорого. Для Д. Нунберга подібні явища є доказом того, що вживання слів і остенсивність подібні. Незамінною частиною його теорії є те, що слухач осмислює найбільш підходящу референтну функцію, коли обробляє інформацію, що надає мовець [18].

Так само Д. Нунберг стверджує, що людина не може вказати на фотографію Міка Джаггера і сказати: “Ви купили квитки на нього”, маючи на увазі наступний концерт після “Роллінг Стоунз” [22]. Вважається, що підбір слів функціонує наступним чином: “Функція, яку має на увазі мовець, завжди повинна бути найкращою функцією з усіх можливих” [21, с. 172-173].

З появою когнітивної лінгвістики у 1980-х роках полісемія привернула увагу багатьох вчених. Новаторськими були дослідження Джорджа Лакоффа та Клаудії Бругман про полісемію прийменників (Brugman & Lakoff, 1988 [4]). Вони дійшли висновку, що “полісемія — це не стільки лінгвістичне, скільки когнітивне явище, зумовлене тим, як структуровані наші концептуальні категорії” [32].

Когнітивна лінгвістика приділяє багато уваги полісемії. Насправді, когнітивна семантика починається з твердження, що полісемія має концептуальну природу, тобто словоформа асоціюється з різними

концептуальними репрезентаціями, що лежать в її основі. На противагу цьому твердженню інші думки висуваються в таких працях як “Croft and Cruse” (2004) [10]. В них стверджується, що семантичне значення слів тлумачиться в контексті. Передбачається, що слова не мають задалегідь визначених значень, як припускав Д. Лакофф, а лише “потенціал значення” або загальне “призначення”, яке активується контекстом. Обидві думки можуть співіснувати разом, як концептуальна полісемія, що включає стабільні одиниці семантичної структури, так і ідея потенціалу значення, за допомогою яких значення постійно тлумачаться в контексті.

Отже, поняття багатозначності на моносемії своїм корінням сягають ще праці Аристотеля. Знадобилася багато часу, щоб визначити й описати ці терміни в прийнятій наразі спосіб. Не зважаючи на це, навіть думки сучасних вчених відрізняються. Так, основна проблема Д. Нунберга полягає в тому, що згідно його теорії мовці й самі не знають, яке значення мають їх слова. І з протиріччям ми стикаємося не тільки тут. Хоч він й робить кілька тверджень, які спираються на семантичне знання — а саме, що існує полісемія, яка протиставляється моносемії і омонімії. Ця відмінність суперечить його висновку про знання значення слова. З вищезазначеного виходить, що його теорія недосконала. На противагу його теоріям, Д. Лакофф та К. Бругман вважають всі можливі значення слова вже відомими, розглядаючи полісемією як частину когнітивної лінгвістики.

1.3 Причини та способи виникнення багатозначності

Повернемось до витоків полісемії. Хто ж першим ввів цей термін? Мішель Бреаль у 1897 в праці “Essai de sémantique”. Він використав цей термін (*la polysémie*) для опису окремих словоформ з кількома пов'язаними значеннями. За його теорією, полісемія є діахронічним явищем, що виникає як наслідок лексико-семантичних змін. Полісемія передбачає паралельне існування нових і старих значень. Водночас М. Бреаль зауважив, що на синхронному рівні полісемія не є проблемою, оскільки контекст дискурсу визначає значення багатозначного слова та усуває інші можливі значення.

Рональд Лангакер підкреслює, що найкращим способом закріплення інформації є часте повторювання [15]. Мається на увазі, що чим більше ми використовуємо пару форма — значення, тим більш автоматизованим стає вибір саме цієї форми для вираження значення та навпаки. Це теорія граматичності когнітивної лінгвістики. Корпусна лінгвістика досліджує велику кількість виразів у природній мові і шукає закономірності вживання в цій мові. Вона визначає ці шаблони з точки зору відносної частоти в поєднанні вживання і форм. Отож, згідно з теорією граматичності Р. Лангакера, корпусна лінгвістика мапує граматику мови. [15].

Основні причини виникнення багатозначності є екстралінгвістичними. З технологічними, економічними, історичними змінами в житті людей виникає й потреба в зміні лексики. Деякі переносні значення слів стають основними і навпаки. Наприклад, іменник *carrozza* раніше використовувався на позначення *карети*, але за відсутності потреби змінив своє значення на *вагон*. Цей процес більш відомий під назвою *семантична деривація*.

Якби ми не намагалися зменшити мовну складність, ми не можемо ставитися до мовних явищ як до експонатів в музеї. Далеко не все, що ми спостерігаємо в мові є однозначним і може бути осягнутим. Різноманітність соціальних верств, статі, етнічної приналежності, віку та діалекту безпосередньо впливає на використання мови. З-поміж інших екстралінгвістичних факторів можна виокремити: діалектні (регіональні варіації), соціолектні (соціальні варіації) та регіональні (варіації в середовищі). Історично склалось так, що в одному регіоні слово вживається частіше на позначення одного референту, а в іншому — для іншого. Теж саме стосується й різних соціальних факторів. Подекуди різні верстви населення можуть навіть не здогадуватися про інші значення слова, часто це явище стосується жаргонів та сленгу. В результаті, навіть словники, наприклад, американський та британський можуть давати різний набір визначень до певної лексеми.

Змінюються не тільки слова на позначення загальних явищ, але й терміни. Наука може розглядатися як процес, а не як сталий набір законів та правил.

Переходячи до внутрішньо-лінгвістичних способів утворення багатозначності, можна виділити наступні:

1. Змінюються прийоми та способи досліджень, їхня мета та засоби. Вище перелічені явища спричиняють еволюцію терміну (так, запропонований Аристотилем термін полісемія скоріше позначав синонімію) або його багатозначність. “Однією з причин виникнення багатозначності саме лінгвістичної термінології є зміна наукової парадигми в мовознавстві.” — Н. А. Ляшук; [38];

2. Термінологізація, тобто процес перетворення слів або словосполучень у терміни;

3. Постійний розвиток терміну приводить до постійного прирощення нового знання в дискурсі. [38];

4. Брак знань в певній галузі, “недостатня вивченість характеру окремих понять, що заважає дати їм чітке визначення” [39].

Серед інших витоків можна розглянути явища метафори, метонімії, абсорбації. Про них детальніше в розділі II.

Наведена вище точка зору підтверджує, що виникнення нових значень відбувається відповідно до потреб та специфіки певного історичного проміжку. Як ми бачимо, значення слів не існують самі по собі. Великий вплив на багатозначність мають як екстралінгвістичні, так і внутрішньолінгвістичні фактори.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Полісемія та моносемія є одними з провідних явищ у лексиці. Якщо вживане мовцем слово має більше одного значення, то таке слово є полісемічним. Це один із найсуттєвіших аспектів семантики вербальних мов, який не усуває і не звужує значення, а створює нові та розширює їх.

Проаналізувавши різні визначення поняття багатозначності за основу було взято наступне: багатозначність — це давній мовний процес, який відбувається відповідно до потреб та специфіки певного історичного проміжку. Тобто, значення слова не може бути відірвано від контексту, в тому числі історичного. З-поміж впливових екстралінгвістичних чинників насамперед варто зазначити розвиток: технологічний, економічний, розумовий тощо. Другим важливим чинником є різноманітність: соціальних верств, статі, етнічної приналежності, віку та діалекту, — безпосередньо впливає на використання мови. Додатково виокремлюються: діалектні, соціолектні та регіональні варіації. З іншого боку, внутрішньо-лінгвістичні чинники включають у себе: зміни прийомів та способів досліджень, їхньої мети та засобів; термінологізацію; постійний розвиток термінів; брак знань у певній галузі, що заважає чіткій класифікації.

Було з'ясовано, що явище універсальної для багатьох мов полісемії працює як лінгвістичний механізм у всіх європейських мовах однаково, тобто певні слова мають непевні значення. А також проаналізовано дослідження вчених, які підтверджують, що іменники та дієслова мають найбільше значень; багатозначні слова здебільшого є змінюваними; слова з рідної мови мають більше значень, ніж запозичення; найбільше значень мають лексеми на позначення людини та її побуту; найбільше значень мають прості, нескладні слова, тоді як складні слова мають значно менше значень; слова з найбільшою кількістю значень здебільшого короткі.

В роботі проаналізовано еволюцію терміну “полісемія”, яка розтягається на роки. З'ясовано, що вперше зробив спробу охарактеризувати явище

полісемії — Аристотель. Потім був Д. Нунберг, який надав кілька тверджень, що спираються на семантичне значення — а саме: існує полісемія, яка протиставляється моносемії і омонімії. Проте ця відмінність суперечить його висновку про незнання мовцями значення слова.

Розглянуто визначення полісемії з точки зору когнітивної семантики та взято за основу твердження, що полісемія має концептуальну природу, тобто словоформа асоціюється з різними концептуальними репрезентаціями, що лежать в її основі.

Сучасна думка запропонована такими вченими як Д. Лакофф, К. Бругман, В. Крофт та А. Круз значно відрізняється від двох попередніх. Вважається, що мовці або знають всі доступні значення слова до моменту мовлення, або обирають найбільш підходяще в процесі.

Таким чином, можна зробити висновок, що недарма з точки зору когнітивної лінгвістики полісемія є одним з найбільш досліджуваних явищ. Вона спрощує мову та робить її гнучкішою. А також є одним з елементів, який постійно відроджує та розвиває мову.

РОЗДІЛ II

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ПОЛІСЕМІЇ ТА МОНОНЕМІЇ

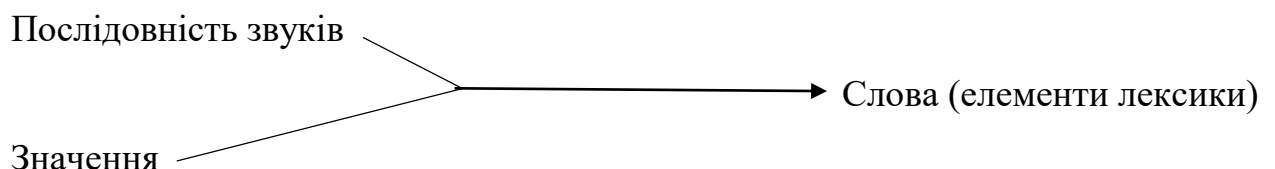
2.1 Протиставлення полісемії моносемії та омонімії

Мова є відображенням реалій. Досліджуючи полісемію ми можемо побачити національно-специфічні репрезентації світу; ті концепти, які закріпились в певному регіоні; відображення свідомості людини, предметів та явищ. Проаналізуємо слово *sacco* — циліндрична ємність з грубого полотна, призначена для зберігання або транспортування матеріалів або предметів. Абстрактне поняття лежить в таких значеннях як: *un sacco di compiti* — багато завдань, *un sacco di soldi* — багато грошей, *un sacco di lavoro da fare* — багато роботи. Компоненти абстрактного характеру утворюються в наслідок переживання того, що ми бачимо. Варто зазначити, що поєднання визначених компонентів абстрактної природи не є хаотичним. Сукупність предметів і понять, що стоять за багатозначним словом завжди семантично пов'язані між собою, тобто не є хаотичною у корелятивному відношенні. Як показує приклад, мішок чогось = багато чогось, абстрактне значення вгадується.

Полісемія протиставляється не тільки моносемії, але й омонімії. Різниця між цими поняттями може привести нас до їх витоків. В чому ж полягає головна відмінність? Значення полісемічного слова теоретично можна вгадати. З іншого боку, омонімія — існування двох або більше слів, що мають однакове написання або вимову, але різні значення і походження. Тобто, значення омонімічних слів вгадати неможливо. Порівняйте полісемічне слово *bello* яке має значення: приємна на вигляд: “*una bella ragazza*” (красива дівчина), “*una bella casa*” (гарний дім), “*un bel quadro*” (чудова картина); великий: “*un bel guaio*” (велика біда); добре виконаний: “*un bel lavoro*” (добре виконана робота) та омонімічне слово *riso*: рис “*ho cotto il riso*” (я приготував рис) або посмішка, посміхатися “*abbiamo riso tanto*” (ми багато посміхалися). М. Вакуленко писав: “Омоніміями слід вважати лише різні за походженням слова, тоді як наявність будь-яких зв'язків між одиницями у плані змісту (за характером мотивованості значень, за взаємозв'язком значень

у структурі слова, за типом протиставлення значень) вказує на їхню полісемійність.” [37, с. 42]. Відповідно, омоніми просто мають однакову структуру вираження, або сигніфікат, тоді як сенси позначуваного не пов'язані між собою. І полісемія, і омонімія — це синхронні явища. Носії мови зазвичай використовують їх за звичкою, так, як вивчили в дитинстві. Мовці рідко замислюються про складні зміни в історії. Тим не менше, відсутність семантичних зв'язків між омонімами зазвичай вважають наслідком того, що вони мають різні історичні джерела, етимологію. Їхні форми також мали б бути різними, і лише випадково збіглися [9]. Прикладом цього є *sale* (*сіль*) — іменник на позначення мінералу, та *sale* (*підіймається*) як форма дієслова *salire* (*підійматись*). Робін Карстон в своєму дослідженні зазначає, що деякі значення багатозначних слів є просто різними аспектами складного за своєю суттю поняття (наприклад, школа, книга, Лондон) і, зрештою, можуть не бути пов'язаними з кількома окремими значеннями слова (тобто не є випадками полісемії). Може також виявитися, що ступінь спорідненості між нерегулярними значеннями слова настільки мінливий, що відмінність між полісемією та омонімією не варта того, щоб її зберігати [6].

Омоніми є в реченнях: “*Ben coltiva miglio.*” (*Бен вирощує пшано.*) та “*Ben abita ad un miglio dal suo campo.*” (*Бен живе за милю від табору.*) “З точки зору сигніфікації, найочевидніша відмінність між омонімією і полісемією зводиться до того, що в першому випадку розрізнувальні ознаки, що відносяться до послідовності звуків, не перебувають між собою у співвідношенні.” — Рокко Піровано [25].

До прикладу, багато італійців знають слово *arco* як “*posizione di una linea curva*” (*положення кривої лінії*), але мало хто знає про інші значення цього слова: “*arnese col quale si suona il violino, la viola, il violoncello* (*прилад, за допомогою якого грають на скрипці, альті та віолончелі;*); *arma antichissima*

da caccia e da guerra (старовинна мисливська та бойова зброя)”. По-перше, інші значення слова є рідковживаними, а, по-друге, значення слова складно вгадати. Тобто, вищеподаній схемі бракує зв’язку між значеннями. Це приклад омонімії.

Більшість досліджень припускають, що розв’язання полісемії відрізняється від розв’язання омонімії, де

- читач повинен вибрати конкретне значення, коли зустрічає омонім;
- існує явне упередження до домінуючого значення омоніма;
- різні значення омонімів конкурують між собою, так що значення, яке не було обрано, швидко занепадає.

Однак при вирішенні полісемії:

- не спостерігається сильного зсуву в бік найбільш частотного або домінуючого значення;
- пов’язані значення підживлюють одне одного;
- їхня взаємна активація зберігається протягом певного часу. [19]. Крім того, слова з кількома значеннями легше розпізнавати в завданнях на лексичне розпізнавання, ніж слова з меншою кількістю значень і, зокрема, омоніми [1], [28].

Підсумовуючи, омонімія ґрунтується на тому, що однакова форма слів зумовлена збігом звукових послідовностей, ці форми не мають нічого спільного. Тобто, коли з однією звуковою послідовністю пов’язані різні значення.

2.2 Класифікація полісемії

Дослідження полісемії може видатись складним та заплутаним завданням, адже включає в себе багато аспектів. Ключем до вирішення цієї проблеми може стати класифікація. Вона допомагає правильно ідентифікувати різні типи полісемії, дізнатися про походження та еволюцію. Метою багатьох класифікацій є опис і пояснення структурної різноманітності та спільних властивостей окремих одиниць.

2.2.1 Класифікація Андреаса Бланка

Андреас Бланк (26 квітня 1961, Лар, Німеччина — 20 січня 2001, Кірхгайн біля Марбурга, Німеччина) — німецький романський лінгвіст, найбільш відомий своїм внеском у когнітивну та діахронічну лексичну семантику. Він вправно поєднував традиційні підходи до семантичних змін, засновані на категоріях класичної риторики, з останніми досягненнями когнітивної лінгвістики та асоціативної психології. Важливість його роботи була визнана як у романській філології, так і в загальному мовознавстві. Це зробило його провідним теоретиком лексико-семантичних змін [40].

Згідно з його класифікацією відповідно до типів лексико-семантичних змін з'являються 7 видів полісемії:

Найвідомішим й одним з найпоширеніших типів полісемії є метафорична полісемія. Метафоричні значення в багатьох випадках емоційно забарвлені, навіть якщо відповідний буквальний зміст може бути фактично описовим, — “*Cavolo, ho dimenticato di farle gli auguri di compleanno.*” (*Дідько, я забув привітати її з днем народження*); “*La mia vicina è una vera sagna*” (*Моя сусідка - справжня сука*). Доволі легко зрозуміти, що мова тут йде зовсім не про капусту (*cavolo*) та собаку жіночої статі (*sagna*). В метафору переносяться лише деякі риси і структура вихідного смислу. До того ж, такі зміни доволі часто фіксують в словниках.

Подібність у межах одного концептуального поля або фасетна класифікація призводить до гіпонімічної полісемії, тобто до звуження значення.

Типи семантичного розширення та семантичного звуження ґрунтуються на схожості понять у межах однієї галузі. В більшості випадків одне з двох понять, що зазнають семантичних змін, було задумане як прототипний екземпляр усієї категорії. У синхронії схильні зосереджуватися на супутньому таксономічному зв'язку між двома поняттями, коли одне з них є гіперонімом іншого. З цієї точки зору, таксономічне включення референтних класів стає домінуючим.

В основі метонімічного типу лежать явища, власне, метонімії та народної етимології. Метонімія завжди передбачає дескриптивне скорочення. Вона означає, що одна частина досвіду переноситься та іншу за допомогою слова або словосполучення, яке насправді означає іншу, тісно пов'язану з нею частину.

Конверсивний (*auto-converse*) тип складають конверсиви або реляційні антоніми — пари слів, які позначають відношення з протилежних точок зору. Наприклад, *ospite* вживається і як гість, і як господиня.

Протилежні значення в межах одного слова зустрічаються в антифразисному та антонімічному типах. В антонімії контраст виступає на рівні значення, а в антифразисі — на когнітивному.

Згідно з класифікацією А. Бланка розрізняють такі типи полісемії: метафоричний, гіпонімічний, таксономічний, метонімічний, конверсивний, антонімічний, антифразис [32]. Нижче наводимо приклади та їх значення згідно до цих типів полісемії.

Тип полісемії	Слово	Значення
Метафорична	<i>afferrare</i>	<i>схоплювати, розуміти</i>
Гіпонімічна	<i>ratta/ratto</i>	<i>щур, миша</i>
Таксономічна (класифікативна)	<i>uomo</i>	<i>людина, чоловік</i>
Метонімічна	<i>lingua</i>	<i>мова, язик</i>
Конверсивна	<i>noleggiare</i>	<i>давати в борг, позичати</i>
Антонімічна	<i>razzo</i>	<i>Божевільний, до нестями граней в чомусь</i>
Антифразис	<i>brava donna</i>	<i>шановна пані, (жаргонізм) повія</i>

2.2.2 Регулярна та нерегулярна полісемія

Згідно зі стандартною лінгвістичною таксономією, випадки полісемії належать до одного з двох класів: регулярна полісемія та нерегулярна (*regular and irregular*). У своїй праці Ю. Апресян [2] визначив полісемію слова А зі значеннями Аі та Аj як:

— регулярну, якщо існує принаймні одне слово В з багатозначними значеннями Ві та Вj, які семантично розрізняються так само, як Аі та Аj;

— нерегулярну, якщо семантична відмінність між Аі та Аj не демонструється жодним іншим словом у мові.

Згідно з Ю. Апресяном, регулярна полісемія, як правило, пов'язана із метонімією, а метафора визначається як нерегулярна полісемія, оскільки вона є джерелом семантичних пар, які можна пояснити в окремих випадках, але не можна віднести до загальних типів. Метафора передбачає відношення подібності між двома об'єктами (наприклад, “*Duro come una roccia*” (твердий як камінь)), метонімія передбачає відношення суміжності в реальному світі (наприклад, “*Un panino al prosciutto è andato via senza pagare*” (бутерброд з м'ясом пішов незаплативши)).

Згідно з Стівеном Пінкером, протилежністю нерегулярної полісемії є регулярна полісемія, коли цілі родини слів набувають нових значень одразу, і тому їх не потрібно запам'ятовувати по одному. Проаналізуємо прикметник “*buono*”, який означає зовсім різні речі в словах “*un buon coltello*” (гострий ніж), “*un buon fratello*” (слухняний брат) та “*un buon vinello*” (смачне вино). Чи означає це, що *buono* має кілька значень? Тільки якщо вираз інтерпретується дивлячись на перетин кожного з його компонентів, наприклад, на речі в світі, які є одночасно “*coltelli*” (ножами) і “*buone cose*” (хорошими речами). Більш здібний інтерпретатор міг би заглибитися в іменник і зрозуміти в якому саме гарному аспекті та чи інша річ має бути розглянута: гострий, слухняний чи смачний.

З іншого боку, коли речення побудоване як “*c'era salsiccia su tutta la sua satiscia*” (у нього вся сорочка була в сосисках), перекладач розуміє специфіку

виготовлення сорочок і відносить “сосиски” до принту на матеріалі; знову-таки, ніякого нового значення іменника не потрібно. Перед нами певна схема дослідження слова і виділення найкращого з компонентів його значення (до речі, про це в своїх дослідженнях згадував Д. Нунберг). У випадку багатозначності іменників, також існує правило, яке дозволяє назві товару посилатися на його виробника або навпаки: “*Honda, Repubblica*”. Також правило, що дозволяє називати тварину на позначення її їстівного м'яса: *agnello* (ягня), *oca* (гуска), *pescespada* (риба-меч), але, до прикладу, *tisca* (корову) не можна їсти. Ніхто не каже “*mangiare la tisca*” (їсти корову), але всі кажуть “*mangiare il pollo*” (їсти курку). Багато хто вважає, що ця теорія походить з роману Вальтера Скотта “Айвенго”. Це не так, правда в тому, що люди засвоюють загальноприйняті значення великої кількості слів. Мовці майже не замислюються про причини таких явищ, а передають їх з покоління в покоління.

Один із способів, яким регулярна полісемія пов'язана з іншими мовними механізмами, полягає в її відношенні до форм слів, а не лише до їхніх значень. У деяких випадках вона обмежується звучанням. Наприклад, в англійській мові прикметник, що означає національність, можна перетворити на множину, що вказує на кількість населення. А в деяких випадках полісемія обмежується морфологічною структурою. Так, іменники, що позначають форми правління, можуть поширюватися на реальні держави, як у випадку з *democrazie, tirannie, oligarchie, monarchie* та *dittature*, але не тоді, коли іменник закінчується на *-ismo*: не можна назвати групу *Stati fascisti* словом *fascismi*, так само як не існує карти світу, всіяної *comunismi, marxismi, maoismi, islamismi* або *totalitarismi*. Говорячи про Францію, можна мати на увазі територію, державу, уряд, але не народ: дивно звучить, коли кажуть, що “*Francia mangia molto ma non ingrassa*” (Франція багато їсть, але не гладшає). Можна працювати в *dipendenze di un giornale* (газети) або *di una rivista* (журнали), але не *di un libro* (книзи) о *di un film* (фільми) [24].

Джеймс Пустеховський в межах регулярної полісемії виокремлював ще поняття сталого (*inherent*) полісемії. Стала полісемія включає в себе різні значення, жодне з яких не є пріоритетним. Навпаки, вони настільки тісно пов'язані між собою, що їх слід розглядати як частину складного значення. Наприклад: “*Giovanni ha venduto i suoi libri a Maria.*” (Джованні продав свої книги Марії.) Чи були то куплені ним книги, або він є автором [26] ?

Ніколас Ашер розрізняє логічну та випадкову полісемію, де логічна полісемія характеризується як випадки полісемії, які проходять тести на співпредикацію (контекст одночасно викликає дві інтерпретації словоформи.). Хоча тести на співпредикацію не є повністю надійними, все ж можна дослідити чи слухач думає про книгу лише як про фізичний об'єкт, лише як про інформаційний об'єкт, або як про обидві речі одночасно. Так, іменник *pranzo* (обід) у реченні “*Il pranzo era delizioso, ma ci è voluta una vita*” (Обід був смачним, але він зайняв цілу вічність) відноситься до типу подія-їжа [3].

На закінчення, можна виокремити три основні типи полісемії: стала або логічна, регулярна та нерегулярна. Перші два типи полісемії часто є метонімічними. Однак є численні випадки творчої метонімії, які також не є очевидно регулярними (наприклад, “*Claudia è solo un bel viso*” (Клаудія — це просто гарне личико)). Існують також приклади метафори, які видаються принаймні частково регулярними, наприклад, метафоричне використання іменників на позначення тварин для позначення певної людської характеристики (наприклад, “*Eduardo è un maiale*” (Едуардо — свиня)) Отож, зв'язок між регулярною, логічною полісемією та метонімією, з одного боку, і нерегулярною полісемією та метафорою, з іншого, видається далеко не чітким.

2.3 Полісемія в емоційній та термінологічній лексиці

Працюючи з мовою ми маємо обмежену кількість знаків, які формують слова та вирази. На противагу цьому, людська уява безмежна, а розвиток безперервний. Звідси виникає проблема, яка може бути розв'язана двома шляхами:

1. Співвідношення референту до лексикалізованого значення слова та його подальша актуалізація в конкретному контексті;
2. Створення лексичної інновації.

Приклади полісемії в італійській мові численні: *tavola* (зазвичай перекладається як “стіл”) означає “*legno segato lungo il fusto dell’albero*” (розпил деревини вздовж стовбура дерева), “*mobile*” (мебель), “*mensa*” (їдальня), “*pittura su tavola*” (живопис на панно), *illustrazione (o cartina) che occupa l’intera pagina di un volume*” (ілюстрація (або карта), що займає всю сторінку тому). На цьому список не закінчується. До нього можна додати *tavolotecnico*, — плід італійського політико-корпоративного жаргону. Слово означає “*sede nella quale si affrontano e si discutono gli aspetti tecnici di un problema controverso*” (форум, де розглядаються та обговорюються технічні аспекти спірного питання).

L’area (територія) може визначатися як “*la misura di una superficie, ma anche fabbricabile, di servizio, sismica, metropolitana, irrigua, di rigore*” (вимір площі, також будівельної, службової, сейсмічної, підземної, іригаційної, важкої); Проте в колі медиків визначення *l’area Celsi* знають як “*la chiazza rotondeggiante, glabra, che si produce sul cuoio capelluto in seguito alla caduta dei capelli.*” (кругла, гола пляма, що виникає на шкірі голови в результаті випадіння волосся.)

З попереднього прикладу виходить, що полісемія також поширюється на технічну лексику. Іншим прикладом є слово “*discreto*”; у загальноживаній мові словники вказують на “*sufficiente a soddisfare le principali esigenze; che ha dati appena superiori alla norma* (достатній для виконання основних вимог; який має показники трохи вищі за норму); *moderato, contenuto entro giusti limiti, accessibile, ragionevole, che ha capacità di discernimento, ben visibile, distinto* (помірний, утримуваний у справедливих межах, доступний, розумний, розбірливий, помітний, виразний.)” У науково-технічній мові *discreto* означає “*composto di elementi distinti, fra i quali esiste soluzione di continuità (lacuna)*” (складається з окремих елементів, між якими існує рішення безперервності

(розриву)); у математиці *discreto* називають “*un insieme di punti tale che per ognuno di essi esiste un intorno nel quale non cadono punti dell’insieme.*” (множину точок, для кожної з яких існує область, в яку не потрапляє жодна точка з цієї множини.) [16].

17 квітня 2007 року у вечірньому випуску новин прокоментували нещасні випадки на виробництві в мармурових кар'єрах Апуанських Альп фразою “*l’impatto ambientale mette a dura prova la tenuta della montagna*” (вплив на навколишнє середовище випробовує гору на міцність) [16]. Якщо припустити, що “*tenuta*” — це здатність гори протистояти людській агресії, то у реципієнта все-одно залишається нерозуміння значень, викликане таким “конфліктом”. Також варто зазначити, що “*impattare*” зараз вживається у значенні “бити з насильством, завдавати ударів”, але в перекладі з італійської цей семантичний відтінок означає “зрівняти рахунок, звести внічию, не виграти і не програти” [23].

Пропонується розглянути ще один приклад, а саме слово “*traversa*”; у старих словниках серед різних значень можна знайти “*lenzuolo ripiegato che si mette sotto ai bambini o ai malati perché non insudicino i materassi*” (згорнуте простирадло, яке підкладають під дітей або хворих, щоб вони не намочили матраци); Але якщо додати до цього іменника прикметник “*fluviale*”, то отримаємо “*traverse fluvial*” — “*opere costruite attraverso un corso d’acqua per creare una ritenuta con invaso generalmente modesto.*” (споруди, побудовані впоперек водотоку для створення водосховища із загалом невеликим резервуаром.) [11].

Перехід від моносемії до полісемії безпосередньо пов’язаний зі сленгом. Сленгові вирази зазвичай двозначні, тому ми маємо звертати увагу на контекст, який відіграє центральну роль, а також певні аспекти логічної структури. Наприклад:

— “*Chiude una fabbrica di carta igienica: andava a rotoli.* (Закрилася фабрика туалетного паперу: вона занепадала. Комічність полягає в тому, що поза

виразом слово *rotoli* означає втулки і буквальний переклад *andava a rotoli* — пішла вслід за втулками)

— *Sto. (Як смішно!)*”

В цьому контексті слово *sto* не має значення дієслова *stare* (залишатися), воно є сленговим і використовується на позначення сміху.

Отже, можна дійти висновку, що плутанина не може виникнути через різні значення слів в технічній лексиці. Доволі складно сплутати матраци з водосховищем, чи хворобу з територією. Зі сленгом ситуація склалася трішки по іншому. Там, мова йде скоріше не про плутанину, а про повне нерозуміння значення слова. Тобто, якщо слухач не обізнаний про інше значення слова, то він не зрозуміє чому саме це слово вжито в даному контексті.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Проаналізувавши приклади полісемії, можна зробити висновок, що не рідко явище полісемії пов'язується чи навіть плутається з явищем омонімії. Проте варто зазначити, що схожі вони тільки на перший погляд. Їхній принцип творення є кардинально відмінним і, за сумісництвом, ключовим в їх розрізненні. Після дослідження різних джерел, нами було зроблено висновок, що однакові форми омонімів ґрунтуються на випадковому збігу звукових послідовностей, тобто їх значення не мають нічого спільного один з одним. З цього випливає, що однаковим набором символів пов'язані два або більше значень. На противагу цьому, для полісемії критично важливий є зв'язок смислів слів.

Для розрізнення понять та глибшому дослідженні полісемії було обрано різні класифікації. Одним з провідних вчених в цій галузі був Андреас Бланка. Згідно з його класифікацією було виокремлено 7 типів полісемії: метафоричний, гіпонімічний, таксономічний, метонімічний, конверсивний, антонімічний, антифразис. Однак, сам вчений наголошував, що полісемія не є повністю похідною від них, це лише один із можливих варіантів.

Також були досліджені праці за Ю. Апресяном, Д. Пустеховським та С. Пінкером, які були прихильниками класифікації в якій виокремлюються три основні типи полісемії: стала або логічна, регулярна та нерегулярна. Перші два типи полісемії зазвичай є метонімічними, а останній — метафоричним.

Говорячи про виокремлення полісемічних слів в термінологічній лексиці, плутанина виникає рідко, адже це зазвичай вузькоспеціалізовані слова. Доволі складно сплутати матраци з водосховищем, чи хворобу з територією. В сленгових виразах виокремити полісемічне слово нескладно тільки за умови знання іншого значення слова, в іншому випадку відбудеться нерозуміння тексту реципієнтом.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Теоретичні положення курсової роботи сформульовані на основі праць з полісемії та моносемії (вказати вчених),

У роботі представлено загальну характеристику полісемії та моносемії в системі італійської мови. Взято за основу наступні визначення полісемії та моносемії: моносемія — слово, вираз або мовний знак, який має єдине значення; полісемія — співіснування в одному знаку (слові або, також, синтагмі, фразеологізмі) різних значень: може виникати як наслідок семантичного розширення слова, або як ефект стирання різноманітності етимона між двома семантично різними, але фонологічно тотожними словами.

Представлено тенденції розвитку теорії полісемії та моносемії. Доведено, що лінгвістичні теорії ґрунтувалися на теорії значення, прийнятій ще Аристотелем. Згідно з нею, слово матиме стільки значень, скільки існує необхідних і достатніх умов для його застосування.

Розглянуто явище полісемії з точки зору когнітивної лінгвістики, яка підтверджує, що кожен суб'єкт мови спирається виключно на свій унікальний досвід. Мова виступає зв'язковим механізмом між думкою та її формою вираження. Втім, мовець не має фізичних можливостей передати стовідсотково той сенс, який він пов'язує з думкою у своїй свідомості. Кожна людина думає по-різному і не завжди думки мають форму слів. Мозок тяжіє до якнайшвидшого сприйняття інформації і цьому допомагає мовна економія.

Проведено аналіз питань, які хвилювали і продовжують хвилювати науковців, а саме: як людина розрізняє багатозначні слова та обирає потрібні варіанти. За основу взято думку Д. Нунберга, який вважав, що мовці достовірно не знають, які значення мають їх слова. Всупереч собі, він стверджував, що існує полісемія, яка протиставляється моносемії і омонімії. Однакові форми слів в омонімії обумовлені випадкових збігом звукових послідовностей, а в полісемії ці значення пов'язані. Для того, щоб дійти висновку чи є слово омонімічним чи полісемічним, значення слова треба знати

напевно. Проаналізовано праці в галузі когнітивної лінгвістики, де Д. Лакофф та К. Бругман, розглядали всі можливі значення слова як вже відомі, серед яких потрібно лише вибрати правильне.

Доведено, що досліджувати полісемію можна в різний спосіб. Якщо розглядати полісемію в діяхронічному аспекті, то її розуміють як розвиток або зміну семантичної структури слова. Полісемія в діяхронічному плані означає, що слово може зберігати своє попереднє значення і водночас набувати одного або кількох нових значень.

Враховано, що для розрізнення полісемії потрібні знання про класифікацію. Зо основу було взято класифікацію Андреаса Бланка, який виділяє 7 типів лексико-семантичних змін та визначення згідно з яким полісемія не є повністю похідною від цих змін, це лише один із можливих варіантів. Також було враховано класифікації інших вчених таких, як Ю. Апресян, Д. Пустеховський та С. Пінкер, які виділяють три основні типи полісемії: логічну, регулярну та нерегулярну. Доведено, що перші два типи полісемії зазвичай є метонімічними, а останній — метафоричним. Проте багато залежить від контексту.

Отже, підсумовуючи, хочемо зазначити, що полісемія не шкодить мові. Її треба досліджувати, а не боятися.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у поглибленому дослідженні явищ полісемії та моносемії в межах когнітивної лінгвістики; більш детальному вивченні різних видів полісемії в вузькоспеціалізованій термінології; створенні словника полісемічних слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Azuma, T., & van Orden, G. C. (1997). Why safe is better than fast: The relatedness of a word's meanings affect lexical decision times. *Journal of Memory and Language*, 36, 484–504.
2. Apresjan, J. D. (1974). *Leksičeskaja Semantika*. Izdat. "Nauka".
3. Asher, N. (2011). *Lexical meaning in context*. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
4. Brugman, C., & Lakoff, G. (1988). Cognitive topology and lexical networks. In S. Small, G. Cottrell, & M. Tannenhaus (Eds.), *Lexical ambiguity resolution: Perspectives from psycholinguistics, neuropsychology and artificial intelligence* (pp. 477–507). San Mateo, CA: Morgan Kaufman.
5. Carston, R. (2019). Ad hoc concepts, polysemy and the lexicon. *Relevance, Pragmatics and Interpretation*, 150–162. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/9781108290593.014>
6. Carston, R. (2020). Polysemy: Pragmatics and sense conventions. *Mind & Language*, 36(1), 108–133. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/mila.12329>
7. Casadei, A., & Santagata, M. (2007). *Manuale di letteratura italiana medievale e moderna*. GLF editori Laterza.
8. Casadei, F. (2014). *La polisemia nel vocabolario di base dell'italiano*. Lecce: Università del Salento. Retrieved from <https://doi.org/10.1285/i22390359v12p35>
9. Christina Alm-Arvius. (2011) *Polysemy: conventional and incidental cases*. Linguistics Applied vol. 4. Stockholm University
10. Croft, W., & Cruse, D. A. (2004). *Cognitive linguistics*. Cambridge University Press.
11. Da Deppo L., Datei C., (2003) “Manuale di Ingegneria Civile e Ambientale”, Vol. 1, Cap. X, Traverse Fluviali, Zanichelli/ESAC, IV Ediz..
12. Devitt, M. (2021). Semantic Polysemy and psycholinguistics. *Mind & Language*, 36(1), 134–157. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/mila.12327>

13. Haydarov A., & Yunusova M. (2022). *THE PHENOMENON OF POLYSEMY*. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 2044–2048. Retrieved from <https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/4251>
14. Filipović Grčić , A. (2016, June 9). Polisemija Sazetak. Scribd. Retrieved from <https://it.scribd.com/doc/315245649/Polisemija-sazetak#>
15. Glynn D. (2014) *The semantics of sociolinguistic variation. A quantitative study of dialect effects on the polysemy of annoy*. University of Lund
16. Jappelli , R. (2008). IL LINGUAGGIO TECNICO NELL'INGEGNERIA DELLE DIGHE. *L'ACQUA*, 1.
17. Klégr, A. (2013). The limits of polysemy: enantiosemy. *Linguistica Pragensia*, 23(2), 7–23. Retrieved from http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-706df3fb-55c1-4f85-a6c6-30dcb4243a1a/c/Ales_Klegr_7-23.pdf
18. Larson, T. G. (2012b, May 26). *Referential Use and Polysemy*. Retrieved from <https://repository.arizona.edu/handle/10150/226111>
19. MacGregor, L., Bouwsema, J., & Klepousniotou, E. (2015). Sustained meaning activation for polysemous but not homonymous words: evidence from EEG. *Neuropsychologia*, 68, 126–138.
20. Moldovan, A. (2019). Descriptions and tests for polysemy. *Axiomathes*, 31(3), 229–249. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s10516-019-09445-y>
21. Narzullaeva, F. (2021). *Middle European Scientific Bulletin*, 12. Retrieved from <https://doi.org/10.47494/mesb>
22. Nunberg, G.D. (1979). "The Non- Uniqueness of Semantic Solutions: Polysemy ". *Linguistics and Philosophy* 3
23. Palazzi F., (1939) *Novissimo Dizionario della Lingua Italiana*, Ed. Meschina, Milano.
24. Pinker, S. (2009). *Fatti di parole: La Natura Umana Svelata Dal Linguaggio*. Mondadori.

25. Pirovano R. (2004) *Polisemia tra semantica e pragmatica*. l'Università degli studi di Milano
26. Pustejovsky, J. (1995). *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: The MIT Press.
27. Quilty-Dunn, J. (2020). Polysemy and thought: Toward a generative theory of concepts. *Mind & Language*, 36(1), 158–185. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/mila.12328>
28. Rodd, J., Gaskell, G., & Marslen-Wilson, W. (2002). Making sense of semantic ambiguity: Semantic competition in lexical access. *Journal of Memory and Language*, 46(2), 245–266.
29. Seminara, L. (2019). Aristotele omonimia e sinonimia. *I Castelli Di Yale Online*, 1(1), 25–38. Retrieved from <https://doi.org/10.15160/1826-804/1782>
30. Shields, C. (2009). Aristotle. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy (winter 2009 edition)*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/win2009/entries/aristotle/>
31. Skendaj, A. (2013). *Polysemy, a scientific issue in the learning and teaching of foreign languages*. *Journal of Educational and Social Research*. Retrieved from <https://doi.org/10.5901/jesr.2013.v3n2p265>
32. Vicente, A., & Falkum, I. L. (2017). Polysemy. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.325>
33. Vicente, A. (2018). Polysemy and word meaning: An account of lexical meaning for different kinds of content words. *Philosophical Studies*, 175(4), 947–968. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11098-017-0900-y>
34. Wittgenstein (1958). *Philosophical Investigations*. trans. G.E.M. Anscombe. New York: The Macmillan Co.
35. Zamengo, F., & Valenzano, N. (2018). *Pratiche di comunità educanti. Pensiero riflessivo e spazi condivisi di educazione tra adulti*. Roma: Anicia, 345–364.

36. Zhong, X., Ding, C., Qu, X., & Tao, D. (2021). Polysemy deciphering network for robust human–object interaction detection. *International Journal of Computer Vision*, 129(6), 1910–1929. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11263-021-01458-8>
37. Вакуленко М.О. (2015). Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз : монографія. Івано-Франківськ: Фоліант.
38. Ляшук, Н. А. (2011). Причини багатозначності в лінгвістичній термінології. *Філологічні Студії: Науковий Вісник Криворізького Державного Педагогічного Університету*, 6(1), 318–324. Взято з <https://doi.org/10.31812/filstd.v6i1.811>
39. Тимошук, Р. П. (2011). Про полісемію у польській лінгвістичній терміносистемі. *Філологічні Студії: Науковий Вісник Криворізького Державного Педагогічного Університету*, 6(1), 455–463. Взято з <https://doi.org/10.31812/filstd.v6i1.830>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

40. Linguist list 12.180 (2001, January 24): Andreas Blank, 1961-2001. The LINGUIST List.. Retrieved April 11, 2023, from <https://linguistlist.org/issues/12/12-180/>
41. Giusto, D. (1937). *Dizionario degli Omonimi della lingua italiana*. R. Carabba.
42. Valle, V. D., & Patota, G. (2022). *Dizionario dell'italiano Treccani: parole da leggere*. Istituto della Enciclopedia italiana fondata da Giovanni Treccani. Retrieved from <https://www.treccani.it/vocabolario/polisemia/>
43. Дмитрієв, О. (2005). СЛОВНИК - тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. Взято з <https://slovnyk.ua/>